

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci Svarez, Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia
Sacrarum Literarum Primarij Professoris. Tractatvs De
Legibvs, Ac Deo Legislatore**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1619

Cap. XVII. Quando, & quomodo incipiat obligare lex ciuilis ex natura sua
postquam est sufficienter obligandi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94074](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94074)

lucr. dotis, quæ ff. 9. Vbi addit, generalitatem rubricæ sufficere ad decisionem causæ, non obstante loquutione legis magis restricta, quia rubrica potest pro textu allegari, iuxta notata per supradictos Doctores.

11. Hi verò Doctores omnes nullam aliam probationem afferunt præter communem ipsorum consensum, & quasi traditionem, quæ in interpretatione iurium magnam sine dubio habet auctoritatem: nã si consuetudo est optima legum interpres; ergo & hæc tot, & tantorum doctorum testificatio, quæ consuetudinem necessariò habet adiunctam, siue illam induxerit, siue de illa testificetur. Videntur autem dicti auctores supponere rubricas iuris ciuiliis esse eorundem Imperatorum, seu Iureconsultorum, quorù sunt leges, quod fundari potest in l. 1. ff. si certum petat. & fortasse in aliis. Vnde dicere solent iidem Doctores, rubricas Decreti non habere auctoritatem, quia non sunt ab auctoribus canonum, sed à Gratiano, vel aliis, ita notat Ioannes Andr. & Anton. in Proem. Decret. Ex hoc autem principio, valde probabili illatione colligitur, rubricam reddentem sensum perfectum habere legis auctoritatem, & non limitari per textum regulariter loquendo, nisi necessitas cogat, ne credatur talis titulus auctor frustra generalem illà propositionem protulisse; sed potius leges specialius loquentes esse veluti membra illius generalitatis, vel quasi materialia exempla, in quibus certitur, quod in rubrica generalius continetur.

12. Hoc ergo principium negari non potest à Theologis cum probabilitate, quia in his, quæ rationi contraria non sunt, nec legibus repugnant, multum habet ponderis communis consensus peritorum in sua propria scientia; præsertim cum sit illud principium per se verisimile & consentaneum rationi. Ex illo autem optime inferitur in præsentem, dictam authenticam extendendam esse ad omnes leges ciuiles, quia titulus rubricæ generalis est, & sensum reddit perfectum, & ita habet textus auctoritatem, & per illam explicanda est authentica, sicut vnum ius per aliud explicatur. Vbi etiam considerari potest, quod notat Bald. Perusi. tract. de statut. verb. rubrica, quoties rubrica incipit per *vs*, aut per *ne*, decidere & habere vim textus, quia completum sensum reddit; ergo tunc per illam rectè textus explicatur. Confirmatur hoc primò, quia in materia huius authenticæ hæc extensio fauorabilis est: si autem considerentur allegati auctores, etiam in materiis odiosis, & stricti iuris illam doctrinam admittunt; ergo à fortiori est ad hanc authenticam applicanda. Confirmatur hoc secundo, quia alia pars illius constitutionis, quæ est de dilatione duorum mensium, generaliter intelligitur, vt infra videbimus, & sumitur ex quadam Bulla Pij IV. super declaratione temporis obseruationis Concilij Tridentini, ibi, iure communi sancitum est, vt constitutiones noue non nisi post certum tempus obtineant; nullibi enim inuenitur sancitum, nisi in illa authentica: ergo intellexit Pontifex illam legem absolutè de nouis constitutionibus, & non tantum de pertinentibus ad testamenta. Deniq; non repugnant verba authenticæ, quia licet occasione testamentorum sit facta, & ideo de illis legibus in particulari loquatur, non est id tamen materialiter intelligendum, sed quasi gratia exempli, & formaliter sumendum est, quod lex intendit, iuxta rubricam, quam auctor eius proposuit. Cui intentioni consonant nonnulla verba, quæ rationem generalem indicant, vt sunt illa, *Cur enim culpabimus eos, qui postea nostras ignorauerunt constitutiones. Si (vt infra dicit) eo quod non fuerunt sufficienter propostæ, ignorantur.*

13. Dicendum ergo est vi iuris communis imperialis, seu ciuiliis necessariam esse promulgationem legis in ciuitatibus prouinciarum, aut regnorum, vt in singulis prouinciis lex obliget, nec sufficere vnã publicacionem factam in curia principis. Ratio est, quia ita statutum est iure imperiali modo declarato, iuuante

etiam consuetudine Imperij. Congruentia verò magna profectò est, vt hoc modo melius possit lex innoscere, & vitentur magna incommoda, & iurgia, seu lites, quæ ex ignorantia legis propter distatissimam promulgationem possunt provenire. Addunt Iuristæ congruentiam, quia Imperator nò habet curiam stabilem, & immobilem, sed facile huc, atq; illuc transfertur, & ideo non potest esse tam certa, & vniuersalis promulgatio, quæ in illa fit; præsertim pro regnis, vel prouinciis distantibus, quæ & magnam morum dissimilitudinem, & paruam communicationem inter se habere solent. Atq; hinc fit vt omnes inferiores principes temporales, qui subduntur imperio, & legibus eius, iuxta hanc regulam, & conditionem leges suas particulares ferre teneantur, quia non possunt statuere contra ius commune, nisi consuetudine, vel speciali iure sibi concessio exempti sint, vt supra est declaratum. Vnde etiam fit, vt licet hoc ius sit ordinarium, in aliquibus casibus possit sufficere alius modus promulgationis, vt quando lex fertur per sententiam, vel Epistolam principis, quia secundum aliud commune ius sufficit illam publicari successu temporis per publicam notitiam, & famam, vel per incorporationem in communi omnibus satis nota, vel alio simili modo, qui vel consuetudine, vel aliqua lege approbatus sit.

14. Tandem ex dictis colligitur hæc non habere locum in his regibus qui non subduntur legibus imperij, quia eos non obligat dicta Authentica. oportet ergo consulere proprium regem, vel consuetudinem. Nã iure ciuili regio statui potest; vt vna promulgatione curia, vel in loco a rege designato sufficiat, quia (vt dixi) hoc non est contra ius naturale, non solum quoad diuersas prouincias vnus regni, sed etiam quoad varia regna, quæ tantum ex accidenti sub vno Rege militant. Regulariter autem credimus non ita fieri, quia raro etiam, vel nunquam vna, eademque lex simul pro omnibus regnis huiusmodi fertur. Quamuis ferri non repugnet, si alioqui pro omnibus iusta sit. Nam de potestate absoluta regis possit vna publicatione pro omnibus regnis in curia regia publicari, quia non est intrinsecè iniustum, nec contra naturam legis. Interdum verò esse potest contra specialem institutionem, & forum alicuius regni, quod Rex feruare tenetur, quia sub ea conditione videtur potestatem accepisse. Et generatim loquendo, conuenientius est, vt promulgatio suauis modo fiat in vnoquoq; regno. Intra idem autem regnù facilius potest vna promulgatio sufficere pro omnibus prouinciis, quia maior est conuenientia, & communicatio inter illas. Vnde in rigore id sufficit, nisi aliud sit consuetudine introductum. Quid autem de legibus canonicis cõsendum sit, lib. sequenti dicemus.

CAPVT XVII.

Quando, & quomodo incipiat obligare ex natura sua lex ciuili postquam est sufficienter promulgata.

1. Quamuis lex in aliquo loco promulgata, consequenter sit in suo esse sufficienter constituta, & habeat vim ad obligandum, non inde statim constat, posse subito totam regionem, pro qua fertur, obligare. Nam licet agens sit in se perfectè constitutum cum plena virtute agendi, non semper potest statim, ac subito operari in propinquis, & remotis partibus sphaera suæ. Ob hanc ergo causam de lege iam sufficienter constituta inquirimus, an statim obliget in tota sua sphaera, vel qua successione suam obligationem quasi diffundat. Suppono autem in præsentem solum esse sermonem de lege præcipiente vt sic, quantum ad effectum obligandi, vel cogendi, quia de aliis sitis esse-

effectibus irritandi actus, inhabilitandi personas, & reuocandi priores leges, dandi, vel auferendi priuilegia, sunt peculiare difficultates, quæ in frâ suis locis tractandæ sunt. Potest autem quæstio hæc tractari vel ex sola rei natura, & secluso omni iure positivo, omniumq; speciali voluntate legislatoris, vel adiuncta hac voluntate, aut communi iure positivo.

Primò igitur, loquendo ex natura rei, est opinio multorum, legem humanam statim, ac publicè promulgatam in loco competente, obligare in toto territorio, in quo potest obligare: iuxta potestatem, & iurisdictionem legislatoris, nisi per ipsum legislatoris suspendatur, vel differatur obligatio. Hoc videtur supponere communiter Doctores statim citandi, qui temporis dilationem in hac obligatione iuxta voluntatem legislatoris, vel ius posituum putant esse regulandam: nam inde inferri videtur seclusa huiusmodi quasi suspensione positua, legem de se statim vbiq; obligare. Et ratio esse potest, quia lex sufficienter promulgata est perfecta lex, & habet omnia requisita ad obligandum, & est quasi agens naturalis, quod statim agit, quantum potest. Atq; hinc à fortiori sequitur: si legislator expressè declarat, se velle statim obligare sine vlla mora à promulgatione, statim obligare illo modo, quia sit taciturnitas, vel negatio suspensionis sufficit, vt lex obliget propter indefinitam, & absolutam (vt sic dicam) voluntatem legislatoris; multò magis sufficit illa voluntas ita expressa. Et è contrario etiam fit optimum argumentum: nam legislator potest hoc modo obligare, si id expressè velit, & declarat; ergo ille modus obligandi non est contra rationem naturalem; & ergo eo ipso, qd lex per voluntatem humanam non limitetur, nec impeditur, absolutè lata, & promulgata ita obligauit. Atque hoc modo possunt etiam pro hac sententia citari auctores dicentes, leges positivas expressè dicentes, *ex nunc, vel ex tunc*, aut aliquid æquiualens, post promulgationem statim obligare omnes, seu in toto territorio. Quod tenet Gloss. in Clement. 2. de heretic. verb. *ex tunc*, quam ibi sequuntur Doctores, & Panormitanus in cap. 2. de constit. n. 7. & ibi Felin. n. 7. limitat. 5. Decius, Imola, & alij, & Nauarr. consil. 1. de constit. quæst. 4. num. 15. & in summa cap. 23. num. 44.

Gloss. Panormit. Felinus. Decius. Imola. Nauarr.

Hæc sententia sic intellecta, vt explicata est, mihi semper difficilis visa est. Quia planè videtur excedere potestatem legislatoris, & esse supra conditionem legis humanæ, quod statim obliget ab instanti promulgationis pro toto territorio, seu principatu legislatoris; ergo ex natura rei non potest ita obligare; ergo non solum absolutè lata non ita obligabit, verum etiam si legislator id velit, & declarat, non id efficiet, quia excedit potestatem: imò idem est cū proportionem, etiam si concedatur dilatio temporis, si illa sufficiens non sit. Declaratur antecedens, quia ad actualem obligationem legis per se est necessaria notitia eius; ergo vt possit obligare, necessarium saltem est, vt per se loquendo, possit ad notitiam deuenire: nam vbi non est potestas ad media, neq; etiam ad finem erit. Sed heri non potest, vt facta promulgatione in vno loco, lex statim sciatur ab omnibus subditis, & in toto loco iurisdictionis; ergo impossibile est vt lex statim obliget, nec ante elapsum sufficiens tempus, intra quod legis notitia in toto territorio, per se loquendo, possibilis sit. Confirmatur, & declaratur, quia promulgatio legis, vt dixi, necessaria est ad sufficientem diuulgationem: nam hæc requiritur ad obligationem; ergo præter promulgationem concedi debet necessarium, & iure naturæ tempus sufficiens, in quo fieri possit talis diuulgatio post promulgationem; ergo quantumcunq; velit legislator statim à promulgatione omnes subditos obligare, non potest, quia repugnat naturali iuri. Quomodo enim intelligi potest, vt lex hodie promulgata Madriti, hodie et-

iam obliget habitantes Conimbricæ: planè id videtur supra humanam potestatem, quia per se est impossibile & non tantum per accidens, consequi eadè die notitiam talis legis.

Confirmatur secundo, quia eadem est proportio legis ad cõmunitatem vnius populi, in quo promulgatur, quæ est ad totam cõmunitatem regni, vel populorum totius territorij, pro quo promulgatur; sed si lex in hoc populo priuatim, vel submissa voce proferatur in aula Regis, non potest habere vim obligandi cõmunitatem totius populi, quia non est ita sensibilibiter prolata, vt sit accommodata toti cõmunitati talis populi; ergo similiter licet hic sit promulgata, non satis est, vt possit obligare statim totam prouinciam, aut regnum, quia tam impossibile est, legem hic promulgatam statim sciri in tota Lusitania, sicut est legem promulgatam in hoc cubiculo audiri à tota Conimbricæ. Confirmatur tertio ex D. Thoma 1. 2. q. 90. art. 4. ad 2. dicente, *legem obligare in quantum eius promulgatio in omnium notitiam per se, vel per alios peruenire potest.* Et addit Caietan. & merito, hoc non intelligi de potentia logica, quæ non implicat contradictionem, sed de politica, id est, secundum ordinem, vel cursum politicum. At publicatio in vno loco facta, non potest humano modo peruenire ad loca distantia; ergo nec lex statim obligat in omnibus illis locis.

Propter hæc ad hoc punctum explicandum dico primo, lex sufficienter publicata in loco debito, absq; illa limitatione temporis ex voluntate principis, aut determinatione iuris positui, statim incipit obligare ex natura sua. Hæc assertio est consentanea cõmuni sententiæ propositæ, & probatur sufficienter ex dictis circa illam. Declaratur præterea, quia si legislator non præscribit certum tempus ad obligandum, non est maior ratio admittendi tantam dilationem, vel maiorem, aut minorem; ergo nulla admittenda est; ergo statim incipit obligatio. Item ob hanc causam in huiusmodi rebus indefinita æquiualeat vniuersali, quia aliàs esset indeterminata ac proinde inutilis. Vniuersalitas autem in præsentem est, vt post promulgationem lex semper obliget; ergo statim obligare incipit. Item hac ratione votum simpliciter factum, sine designatione temporis, pro quo obligaturum est, incipit statim obligare quantum est ex se; ergo idem est de lege. Oportet autem in hoc notare nonnullam diuersitatem inter præcepta negatiua, & affirmatiua: nam priora obligant pro semper, & ideo in eis verum est incipere obligare statim, & pro statim: affirmatiua verò nõ obligant pro semper, & ideo licet statim etiam obligare incipiant, non tamen pro statim, sed pro tempore opportuno iuxta exigentiam materiæ, & præsumptam, seu probabilem intentionem legislatoris, sicut in exemplo adducto de voto cum proportionem dicunt omnes auctores.

Dico secundo: Lex sufficienter & absolutè promulgata in vno loco competente, licet statim obligare incipiat, non simul, & in eodem momento obligat in toto territorio, pro quo fertur; sed successiue, & intra tempus moraliter sufficiens, vt notitia legis, & promulgationis eius per totum territorium diffundatur. Hanc assertionem videntur mihi conuincere argumenta facta posteriori loco. Quæ licet videatur esse contra cõmuni sententiam, non militabunt contra illam, si in hoc sensu explicetur, scilicet, vt lex promulgata absolutè, id est, à legislatore non impedita, seu suspensa, statim natura sua obliget, vbi moraliter sciri potest, id est, in illo proximo, & præsentem loco: inde verò quasi continuè extendatur obligatio ad loca distantia intra tempus, in quo prudenti arbitrio deferri ad illud potest notitia legis. Quem sensum non existimo esse alienum ab auctoribus allegatis pro prior sententia. Nauarrus enim cum sibi obieisset quarto loco, quia durum est credere legem Romæ promulgatam intra duos menses obligare

4.

5.

6.

Conclusio.

Conclusio.

Nauarr.

Aethiopes, & Indos: responderet, concedendo durum quidem, & grauisimum esse dicere, omnes existentes in illis partibus extra Romam peccare contra legem post illos menses. Sed non esse (ait) durum dicere, quod obligantur post tempus, quod vir bonus, siue iudex arbitrabitur esse sufficiens, vt illi de quibus queritur, sciant, attentam distantiam prouinciam, & qualitate legis, & frequentiam hominum illius prouinciam habitantium Roma, & uenientium ad eam, & redeuntium ab ea, quod est apertissimum temperamentum dicitur in dicto cap. 2. de consis. Hæc Nauar. Per quæ uidetur clare exponere communem sententiam, vt non intelligatur de obligatione, quæ in momento fiat pro omnibus locis distantibus, sed intra tempus prudenter existimandum. Quod profecto satis etiam indicant Panormit. supra, n. 7. & 8. & Felin. n. 7. & Bart. in l. omnes populi, ff. de iustit. & iur. q. 5. Nam, seclusa legis determinatione certa, & sufficiente, dicunt, obligationem esse iudicandam prudenti arbitrio, iuxta tempus moraliter necessarium, vt notitia legis posset ad loca distantia peruenire. Idem uidentur sensisse D. Th. & Caiet. loco allegato: ad obligationem enim legis requiritur, vt notitia legis moraliter peruenire possit, ubi futura est obligatio. Et expressius ibi Medin. concl. 5. dixit, leges tunc, & non antè esse sufficienter promulgatas, quando sic propolita sunt, vt moraliter loquendo in omnium notitiam peruenire valeant.

Panormit.
Felin.
Bart.
Legem incipere obligare pro prudenti arbitrio iuxta tempus moraliter necessarium, vt notitia legis haberi possit.

7.
Cap. 1. de consis.

Respondetur obiectioni.

D. Thom.

8.
Corollarium primum.

Medina.

Potest præterea hæc assertio sumi ex cap. 1. de concess. præben. in 6. ibi, Lex, seu constitutio, & mandatum nullo astringunt, nisi postquam ad notitiam peruenerint eorumdem, aus ipsi post tempus, intra quod ignorare minime debuissent. Quæ uelima uerba notanda sunt: nam in eis satis significat Pontifex legem non obligare, nisi post sufficiens tempus elapsum, intra quod moraliter sciri posset: nam illud est, in quo ignorare minime debuisset. Neq; contra hanc assertionem obstat ratio facta in prima sententia, quia licet semel promulgata sit uera lex, & habeat vim obligandi perfectam, non tamen statim, vel simul applicatur sufficienter ad agendum (vt sic dicam) in loca distantia, & ideo debet successiue deferri, & applicari. Neq; propterea erit necesse, vt in singulis prouinciis fiat noua solemnitas promulgatio (vt sine causa colligit Medina etiam pro legibus Pontificiis, de quibus infra dicemus) nam ex natura rei (vt nunc loquimur) sufficit illa prior, & per eos, qui eam audiunt, ad alios distantes deferatur, vt D. Thomas significauit dicens, satis esse, quod notitia legis per alios possit comparari. Si autem non solum non fiat noua publicatio in distantibus locis, uerum etiam nec concedatur sufficiens tempus, vt publicatio alicubi facta possit ad loca remota peruenire, non uideo, quomodo possint homines existentes in illis remotis locis obligari, cum impossibile illis sit habere illius legis notitiam, & consequenter inuincibiliter illam ignorent, non tantum ex accidenti, sed etiam per se, moraliter loquendo.

Ex quibus colligo primò, quod licet lex dicat, ex nunc, uel quippiam simile, non ideo incipit simul obligare in toto territorio, pro quo fertur, quia lex humana sicut non potest obligare ad impossibile, ita nec potest obligare modo impossibili, nec circa talem modum aliquid statuere, quod repugnet cum ratione naturali: ostensum autem est, illum modum obligandi esse impossibilem, & contra rationem naturalem: ergo non potest ille esse sensus talium uerborum. Sensus ergo est, vt ex nunc, i. vt statim, ac lex promulgatur in loco debito, sine ulla mora obligare incipiat omnes, ad quorum notitiam moraliter deuenire potest, & ex tunc, etiam extendatur obligatio ad omnes, prout creuerit etiam moralis potestas diffundendi notitiam ad omnes. Et ideo dixit Medina supra, promulgationem legis non fieri in instanti, aut in paruo tempore, sed in temporis spatio, quo possit ad notitiam omnium deuenire. Quod sano modo intellectum mihi ualde placet: nam licet publicatio

prima solemnitas breui tempore fiat, & finiatur physice (vt sic dicam) tamen non censetur moraliter esse completa, donec sonus eius possit ad loca distantia peruenire, quod non fit paruo tempore: imò nec certo, ac determinato, sed prudenti arbitrio opus est, vt Doctores supra allegati dixerunt. Hæc autem intelligenda sunt de obligatione legis, vt in principio dixi: nam si sermo sit de alijs effectibus, vt de irratione actus, uel de pena ipso facto incurrenda, potest esse speciale dubium de sensu illius particulæ, ex tunc, de quo infra suis locis, & paulo inferius aliquid adijciam.

Secundo infero, quod licet legislator in ipsa lege designet expressè certum tempus, vt ex tunc lex obliget, semper est id accipiendum uel quoad inceptionem obligationis, uel quoad illa loca, pro quibus tantum tempus moraliter sufficit: frequentiusq; illa dilatio ponitur ad suspendendam obligationem intra illud tempus, etiam pro illis locis, in quibus lex posset ex natura rei obligare a puncto promulgationis, nisi legislator illam restringeret: ut patet ex Authentica, vt facte noue constitutiones, quam statim tractabimus. Et tunc lex incipit obligare finito illo tempore, simulq; obligabit in toto territorio, si tempus illud sit sufficiens ad diuulgationem legis per totum illud. Quia hæc est intentio talium legum, & nihil inuoluit repugnans legi naturali. Erit sentit apertè Nauar. dicta q. 4. n. 17. Si uero tempus illud non sufficit pro locis distantioribus, quoad illa seruanda est regula data, & extendendum est tempus prudenti arbitrio, quantum necesse fuerit, vt promulgationis notitia possit ad illas remotas partes peruenire, seruata proportione ad initium obligationis. Tunc autem tempus illud computandum erit à prima publicatione legis, quia id sufficit ad consummationem promulgationis. Quæ omnia ex his, quæ de iure positiuo dicemus, clariora fient.

Tertiò infero, legem in definitè latam, & promulgatam non obligare simul omnes subditos, pro quibus fertur. Ita sentit Nauar. n. 17. dum ait, ideo iuxta ius ciuile, legem non obligare intra duos menses à promulgatione, vt lex non prius liget quosdam subditos quam alios: sed omnes incipiat simul obligare, & ita in hoc seruetur maior æqualitas: ergo per argumentum à contrario, si ex iure communi, uel uoluntate Principis nulla fiat suspensio, uel determinatio temporis, lex prius obligabit quosdam, quam alios, scilicet propinquiores, quam remotos. Ratio autè est, quia prius est sufficienter promulgata pro uicinis, seu presentibus, quam pro distantibus. Et in eodem sensu dixit Medina supra, posse legem esse sufficienter promulgatam respectu quorundam, & respectu aliorum non esse satis propolitam.

Quartò infero, post elapsum sufficiens tempus à solemnitate publicationis legis, vt eius notitia per totum territorium moraliter diffundatur, absolute loquendo obligat in toto illo, & omnes de illo, etiam si fortasse talis notitia ob incuriam hominum, uel casu aliquo ad plures subditos, uel etiam ad aliquam partem territorij non peruenit. Hoc planè colligitur ex doctrina D. Thomæ supra citata, quia ad obligationem legis solum requirit, vt notitia eius habeatur, uel possit haberi: sed quædò facta est solennis publicatio, & tempus sufficiens elapsum est, poterat notitia legis ad omnes peruenire: ergo hoc satis est, vt obliget, licet casu non peruenit. Præterea in illo casu cessat ratio à nobis facta, quia notitia legis non est tunc per se, & humano modo impossibilis: leges autem non considerant ea, quæ per accidens sunt.

Dices: quamuis notitia legis potuerit peruenire ad partes remotas, si de facto non peruenit, non obligat subditos ibi habitantes: imò licet illuc peruenit, non tamen ad omnes personas, non obligat eos, qui nihil de ea audierunt sine ipsorum culpa: ergo non satis est potuisse peruenire notitiam legis ad partes il-

9.
Corollar. 1.

10.
Corollarium
Nauar.

11.
Quaritur.

12.
Obiectum
dubium.

tes illas, vel ad personas, nisi peruenit. Antecedens patet, quia illi non peccant non seruando talem legē, & consequenter non incurrunt pœnam eius: ergo nō obligantur lege. E conuerso autem si modo aliquo extraordinario, vt per Angelos malos, vel bonos aliquis existens in India sciret, eodem die, vel mense legem promulgatam Matrī, seclusa omni determinatione positiua obligaretur illa lege, & peccaret uiolando illam: ergo statim à principio est sufficiens virtus ex parte legis ad obligandum æqualiter in vtroq; casu, si post publicationē habeatur notitia, solumq; erit differentia, quia in hoc tempore breuiori est frequentior, ac quasi per se necessaria excusatio: in alio vero est per accidens, & rara, & ideo erit differentia quoad forum externum, quia quādo tempus est breue, & insufficientis, præsumitur ignorantia inuincibilis: non vero quando tempus est sufficiens: in re autē ipsa, & in veritate nulla videtur esse differentia.

13. Respondeo, aliquos existimare, differentiam hanc reduci ad quæstionem de vocabulo, an in illo casu dicendum sit, legem non obligare, vel subditos ignorantes excusari. Dico tamen hoc fortasse habere locum, quando ignorantia est post tempus de se sufficiens ad habendam notitiam legis, de quo modo loquendi paulo post dicam. At verò quando tempus de se est insufficientis, dico, non in modo tantum loquendi, sed in re ipsa legem non obligare infra illud tempus pro remotissimis partib⁹, eodem plane modo, quo non obligaret in curia Principis, si non fuisset in illa publice proposita, etiam si esset edita cum pleno consilio, ac deliberatione, quia quæ est impossibilis notitia legis pro talibus locis, seruata proportionē. Imò quodammodo est impossibilior notitia in partibus remotis statim post publicationem, quā sit in eodem loco ante eandem publicationem, quia facilius est nosse Matrī eodem die, quæ Rex secretè statuit sine publicatione, quam scire Neapoli, quæ eodem die Matrī publicè euulgauit. Itaq; in eo casu nō solum est excusatio ex parte subditi, sed etiam insufficientis ex parte legis, & ideo simpliciter non obligat, vel quoad efficaciam, vel quoad sufficientiā (vt sic dicam.) Quando verò notitia promulgationis legis potuit peruenire, & casu non peruenit, lex de se sufficenter obligat, licet de facto non liget ignorantes. Quæ differentia licet fortè quoad effectum obligationis non habeat in re morali diuersitatem ordinariè loquendo, nihilominus quoad alios effectus, præsertim irritandi, aut inhabilitandi, potest illam habere, vt infra in propriis locis dicetur.

14. Et præterea in illo extraordinario casu credo esse diuersitatem etiam quoad obligationem. Nam si aliquis in India existens in diuitia demonis haberet notitiam eorum, quæ in Hispania geritur ante tempus, in quo posset humano modo talis notitia illuc peruenire, ille sciens legem in Hispania promulgatam, infra illud non obligaretur illa. Quia respectu illius re vera non est sufficienter promulgata, & illa notitia per Angelum collata non pertinet ad promulgationem, nec ad humanam notitiam. Quod tamen secus esset, si post tempus sufficiens, & post promulgationē de se cōsummatam aliquis reciperet illo extraordinario modo diuino, vel angelico notitiam legis: nam sine dubio obligaretur lege, quia lex de se iam sufficienter obligabat, & impedimentum erat accidentale, quod sublatum est, & nihil refert, quod per hunc, vel illum, hoc, vel illo modo auferatur. Et ita sufficienter responsum est ad obiectionem, & omnia clariora sient in puncto sequenti.

CAPVT XVIII.

De tempore, in quo lex incipit obligare secundum ius ciuile.

S Vperest ergo, vt dicamus, quando incipiat obligare lex ciuilis secundum ius ciuile. Quidam enim modernī dicunt, statim à publicatione obligare, solumque excipiunt leges pertinentes ad testamenta. Ratio est, quia illa solæ exceptæ sunt in Authentica, vt noua constitutiones, collatione 15. De cæteris autem nihil disponit ius ciuile, & ideo succedit lex naturæ. Nihilominus dicendum est primò, Leges Imperatorum non incipiunt obligare intra duos menses à publicatione facta in vnaquaque prouincia, & post duos menses statim obligant totam prouinciam, nisi aliud in ipsa lege expressum sit. Hæc assertio est communis Doctorum vtriusque iuris, atq; etiam Theologorum, quos in hoc, & in præcedenti capite retuli. Et fundamentum primæ partis est, quia ita statuitur in illa Authentica, cuius dispositio generalis est quoad omnes leges ciuiles Imperatorum, vt in cap. præcedenti fundatum est: ille enim discursus hic est applicandus. Et apud me multum confirmant hæc partem verba Pij IV. in Bulla pro Concilio Trident. promulgatione, vbi inter alias rationes designandi certū tempus pro Concilio obligatione hanc ponit. *Et iure etiam communi sancitum est, vt constitutiones noue vim, non nisi post certum tempus obtineant.* Vbi clare attendit ad dictam authenticam, quia in iure ciuili non est alia lex, quæ ius commune circa hoc statuat.

Secunda vero pars constat, quia transactis duobus mensibus lex non impeditur, sed potius iuuatur iure communi: ipsa autem de se habet vim obligandi: ergo statim obligat. Dices, statim quidem incipere obligare, non tamen statim obligare totam prouinciam. Respondeo negando consequentiam, quia incipit tunc tanquam sufficienter promulgata, & publicata per tempus illud duorum mensium, & ideo iam potest subito, & in momento, vt sic dicam, totam prouinciam obligare, & hoc significauit illa Authentica dicens, *Post insinuationem sufficienti hoc tempore omnibus manifestam eam constituere.* Est enim considerandum, legem illam ciuilem supponere insinuationem publicam in singulis prouinciis faciendam. Et quia nulla prouincia ciuilis est tā lata, quin bimestre tempus sufficiat ad deferendam per totam illam promulgationem factam in Metropoli, ideo potest optime lex ciuilis statim obligare totam prouinciam elapsis duobus mensibus. Et hoc est, quod Nauar. dixit, illud tempus designatum esse nō solum propter tollendam ignorantiam, sed etiam vt lex simul incipiat omnes obligare. Nihilominus tamen vbi non esset necessaria propria, & publica insinuatō in singulis prouinciis, & aliqua pars regni esset tam dilatans, vt tempus duorum mensium non sufficeret ad notitiam legis illuc deferendam, sicut est nunc Mexicana ciuitas respectu Matrī, tunc etiam post elapsos duos menses, non obligaret lex homines regionis illius, sed seruanda esset regula legis naturæ supra declarata, quia alius modus excedit potestatem humanam, vt dictum est.

Tertia pars assertionis, quæ exceptionem continet, manifesta est, dummodo de eodem, vel æquali legislatore intelligatur. Nam si sit inferior, ille non poterit immutare commune ius, etiam si ex potestate sibi commissa legem ferre possit: nam intelligitur data secundum ius commune, nisi aliud exprimat. Ipse verò Princeps supremus potest derogare communi iuri positiuo, & ideo si velit obligare per legem ante duos menses potest, sicut etiam potest maiori tempore obligationem differre: oportet autem, vt in sua lege id satis declaret. Vnde obiter intelligitur, quàm

1. Quando incipiat lex obligare secundum ius ciuile.

Pij IV.

2. Pars conclusionis probatur.

3. Pars conclusionis probatur.

Handwritten notes on the right margin, including the word "LEZ" and other illegible characters.